

בעלי תשובה בעלי כוחות גדולים ו/או גיבורים**"Where Brilliance Meets Belief"- Elite & Ordinary Teshuva"****1. הראי"ה קוק, עין איה שבת ה, פב, על מסכת שבת דף נו ע"ב**

ופליגא דרב, דא"ר, אין לך גדול בבע"ת יותר מיאשיהו בדורו ואחד בדורנו, ומנו, אבא אבוא דרב ירמיה בר אבא, ואמרי לה אחא אחוא דאבא אבוא דרב ירמיה בר אבא, דאמר מר רבי אבא ואחא אחי הו.

א. יש סגנון של תשובה מעולה, שא"א שתצא אל הפועל כ"א באיש שכל כחותיו הגופניים והנפשיים הם מלאים חיים ועצמה, לבו ער, ונפשו נפש דורכת עז. איש כזה א"א שיהלך במ[נ]שרים זולת אם ישליט על נפשו כח אור התורה, אבל א"א כלל שיהי נשלם הכח המוסרי אצלו בתכלית בלא השפעתה של תורה.

ב. וס"ל לרב, דבכלל רק אז יוכל להזדמן אדם שיהיו כחותיו נוחים ומעשיו הגונים בעצם המוסר הטוב בלא השפעתה של תורה, רק אם יהיה נלקה באיזה חלק מכחות החיים שבו, הגופניים או הנפשיים, אבל מי שהוא שלם בהם א"א כלל ששלמות הפעולות והכחות לא יטו את ארחו חוץ משורת המוסר העצמי, ורק ע"י אור התורה ישוב לדרך הישרה. וזו היא תהילתו ותפארתו, שבכחות מלאים עז ומחודדים על כל הרגשה של נועם ענג ועז, ישוב אל ד' בכל לבבו, זהו באמת גדול בבע"ת. וא"א כלל לבעל כחות מלאים, בדור מקולקל, שיישר דרכיו באופן הגון, כ"א ע"פ כחה של תורה עליו, ע"כ היה באמת יאשיהו גדול בבע"ת.

ג. והנה בע"ת כזה, שבכל תנאיו הפנימיים והחיצוניים היה מוכשר לחיים רעים במוסרם, והוא **התגבר** על כל אלה בכחה של תורה שפעלה עליו באורה, איש כזה יוכל להיות למופת בשני אופנים, בין מצד טבעו המוסרי, שא"א כלל שיוכל להחזיק מעמד אם לא שכבר כבש לו את דרך הקודש בעצם טבעו, וכאשר הכחות הטבעיים הנם מתנחלים מאב לבן, יהיה ראוי להעמיד בן מצויין בצדק וחכמה, ועוד יוכל להיות למופת בעצם מהלך חייו, לדוגמא מאירה למי שהוא קרוב לו ורואה את ארחותיו תמיד, להיות למוסר חי שלא יתכן להיות כזה איש אשר חסרו לו הכנות לחיים נוטים מדרך הקודש.

ד. והאיש ההוא היה בדורו של רב, ובהיותו למופת מצד [ה]עצמיות שבטבעו, שרכש לו בגבורתה של תורה, עד שבמדותיו הטבעיות שנהפכו לטובה ביסודן, הוליד בן כליל חמדה, זהו **אבא אבוא דר' ירמיה בר אבא**, שעלה הבן במעלה מצויינת להקרא שם אביו על ידו לטובה. ובצד המופת המשלי, שהנהגה הכלולה, המתהפכת לטובה מבעל כחות רעננים, שהיא צריכה הדרכה מלאה עז וחכמה, שלוקחת לב המחובר עמו לטובה, זהו **אחא אחוא דאבא אבוא דר"י ב"א**, שפעלה הנהגתו הטובה על האח, עד שהתעצמה בו הקדושה והמ[נ]שרים בעצם קנין, עד שזכה לבן חכם נעלה כר"י ב"א.

ה. זהו המעולה שבבע"ת, שא"א להם לפי טבעם שיהיו צדיקים מעיקרם, לפי עז שלמות טבעם, טרם נגה עליהם אור התורה להאיר את דרכם בחיים. וכאשר בכללי הצדקה

והמ[י]שרים בטבעם, וכן במשפטי התורה ישנם דברים רבים שהם עומדים במערכת הצדקה והקדושה רק מפני חולשתו של האדם ורפיונו החמרי או המוסרי, שמפני כך הוא צריך שמירות והדרכות מיוחדות כאלה. ולפי המצב החלש של האדם כפי מה שהוא באמת, חטא גדול הוא לעבור על דברים כאלה, הפוגעים בנפשו ובנפש הכלל,

ו. אמנם לדעת את הערך הזה בדיוק א"א כ"א ע"פ כחה של תורה, שגר ד' החופש (ע"פ משלי כ, כז) כליות ולב צופה כל וחופש כל, אבל אם יבא אדם להדרכה כזאת מעצמו, א"א הדבר כ"א אם יהיה גם הוא לקוי מעט באותן החולשות. אבל גדולי בעלי התשובה, מלאי העז והחיל, א"א כלל שבלא השפעתה של תורה יתמימו את דרכם בחיים, לפי אמתת הצדק והיושר המושפע בתורה, מצד הענוה העליונה של (מלך) ממ"ה הקב"ה, השוכן את דכא ושפל רוח (ישעיה נז, טו), ומעלה את הכלל ממקום שפלות ירידתו. אבל הנפש האנושית, בהיותה עליונה ושלמה מאד ולא תדע רע, תוכל לפול במהמורות החטא מאפס ידיעה ומרוב גדולה ועז צדק, אבל כשיאיר עליה אור תורה, תהיה תשובתה עליונה מאד, מאהבת חפץ ד' העליון לטובת כלל היצורים, ובפרטיות כללות האומה לעד, "אם תשוב ואשיבך לפני תעמד" (ירמ' טו, יט).

2. הראי"ה קוק, עין איה ברכות ו, כד על מסכת ברכות לט ע"ב
תני תנא קמי' דרנב"י מניח פרוסה בתוך השלמה ובוצע א"ל מה שמך א"ל שלמון א"ל שלום אתה ושלמה משנתך ששמת שלום בין התלמידים.

א. החשיבות שמורשמת על כל דבר בעניני דין והלכה ראוי למצא עקבותיו במעלות שכליות ומוסריות, והנה יתרון החשיבות יתכן בשני אופנים, חשיבות העצם, וחשיבות המקרים. חשיבות העצם כנפש יקרה ורוח נדיבה, וחשיבות המקרים הבא ממעשים טובים והרבות בתורה ועבודת ה'. וכבר העיר הרמב"ם בשמנה פרקים בדבר אם יש יתרון למעולה מצד עצם נפשו הטהורה ואינו משתוקק לדבר רע, או שיתרון האדם הוא בהיותו כובש-יצרו, והראשון הוא חשוב בעצם והשני חשוב במקרו.

ב. והדמיון הוא חשיבות החיטין מהשעורין הוא בעצם וחשיבות השלמה מן הפרוסה במקרה. ומאלה ה' נטיות, אם יש יתרון לכובש או למי שישיר בטבעו, יש תוצאות לכמה הלכות נוגעות בעסקי המוסר והעבודה ופועלות ג"כ על הסברות והמעשים בהכרח. וכשאנו אומרים מניח פרוסה בתוך השלמה ובוצע, הוא נותן יד שאלה השנים צדקו יחדיו, לפעמים יהי' הכובש מעולה ויש יתרון לחשיבות המקרים שהוא כערך השלמה דשעורים, ולפעמים יש יתרון לפרוסה דחיטים חשיבות העצם.

ג. וכאשר יתבררו הנטיות בכל מקום דבר דבור על אופניו, יבא שלום בכמה נטיות נפשיות ודרכים בהדרכה ועבודת ד' ודרכי מוסר המסתעפות להתחלף מצד אלו הסברות. ע"כ בדרכו שלום אתה ושלמה משנתך ששמת שלום בין התלמידים, שע"י ההכנה המתעוררת מהפעולה הרמוזה לההגיון הנפשי הזה, יתכונן השלום בהרבה עניני דיעות שיכולות להיות [סיבה] לדברי ריבות זולתה.

3. רמב"ם שמונה פרקים, פרק ששי

א. (בהפ'רש אשר בין החסיד המעלה ובין הכובש את יצרו והמושל בנפשו)
אמרו הפילוסופים: שהמושל בנפשו - אף עלפי שעושה המעשים הטובים והחשובים - הוא עושה אותם והוא מתאנה אל הפעולות הרעות ונכסף אליהן ויכבש את יצרו; ויחלק עליו בפעולותיו, על מה שיעירוהו אליו כחותיו ותאנותו ותכונת נפשו. ויעשה הטובות - והוא מצטער בעשייתם ונזקק. אבל החסיד - הוא שנמשך בפעלתו אחר מה שתעירוהו ותאנותו ותכונתו; ויעשה הטובות - והוא מתאנה ונכסף אליהן. ובהספמה מן הפילוסופים: שהחסיד יותר חשוב ויותר שלם מן המושל בנפשו. אבל אמרו: שהמושל בנפשו כחסיד בענינים רבים; ומעלתו למטה

ממנו בהכרח, להיותו מתאנה לפעל הרע - ואף-על-פי שאינו עושה אותו - מפני שתשוקתו לרע היא תכונה רעה בנפשו. וכבר אמר שלמה המלך, עליו השלום, כיוצא בזה: נפש רשע אותה רע (משלי כא י). ואמר בשמחת החסיד במעשה הטוב, והצטער מי שאינו צדיק בעשייתה, זה המאמר: שמחה לצדיק עשות משפט ומחתה לפעלי און (שם כא טו). זהו הנראה מדברי הנביאים נאות למה שזכרוהו הפילוסופים.

ב. וכאשר חקרנו דברי חכמים בזה הענין נמצא להם: שהמתאנה לעברות ונכסף אליהן - הוא יותר חשוב ויותר שלם, מאשר לא יתאנה אליהן ולא יצטער בהנחתן; עד שאמרו: שכל אשר יהיה האדם יותר חשוב ויותר שלם - תהיה תשוקתו לעברות והצטער בהנחתן יותר גדול. והביאו בזה הדברים ואמרו: **"כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו"**. ולא דים זה, עד שאמרו: ששכר המושל בנפשו גדול לפי רב צערו במשלו בנפשו, ואמרו: **"לפום צערא - אגרא"**. ויותר מזה - שהם צוו להיות האדם מתאנה לעברות, והזהירו מלומר: שאני בטבעי לא אתאנה לזאת העברה, ואף-על-פי שלא אסרה התורה. והוא אמרם: **"רבו שמעון בן גמליאל אומר: לא יאמר אדם: אי אפשי לאכל בשר בחלב; אי אפשי ללבש שעטני; אי אפשי לבוא עלהערוה - אלא: אפשי, ומה אעשה - אבי שבשמים גזר עלי"**.

ג. ולפי המובן מפשוטי שני המאמרים בתחלת המחשבה הם סותרים זה את זה - ואין הענין כן; אבל שניהם אמת ואין מחלקת ביניהם כלל. והוא: שהרעות אשר הן אצל הפילוסופים רעות, אשר אמרו: שמי שלא יתאנה אליהן יותר חשוב מזה המתאנה אליהן ויכבש אתיצרו מהן - הם הענינים המפוסמים אצל כלבני אדם שהם: **"רעות"**: כשפיכות דמים, וגנבה, וגזלה, ואונאה, ולהזיק למי שלא הרע לו, ולגמול רע למיטיב לו, ולבזות אב ואם וכיוצא באלו. והן המצוות שאמרו עליהן החכמים, זכרונם לברכה: **"שאלו לא נכתבו ראיות הן לפתב"**. ויקראו אותן קצת מחכמינו האחרונים אשר חלו חלי המדברים: **"מצוות השכליות"**, ואין ספק שהנפש אשר תכסף לדבר מהם ותשתוקק אליו - שהיא חסרה; ושהנפש החשובה לא תתאנה לאחד מאלו הרעות כלל, ולא תצטער בהפנעה מהם. אבל הדברים שאמרו עליהם החכמים, שהכובש אתיצרו מהם הוא יותר חשוב וגמולו יותר גדול - הם: **"התורות השמעיות"**... שהם לא אמרו: **"אל יאמר אדם: אי אפשי להרג הנפש; אי אפשי לגנב; אי אפשי לכזב, אלא: אפשי, ומה אעשה - אבי שבשמים גזר עלי"**; אבל הביאו דברים **"שמעיים"** כלם: בשר בחלב, ולבישת שעטני, ועריות. ואלו המצוות וכיוצא בהן, הן אשר קראו השם יתברך: **"חקות"**. ואמרו רבותינו, זכרונם לברכה: **"חקים שחקקתי לך - אין לך רשות להרהר בהם"**; ועובדי כוכבים משיבין עליהם, והשטן מקטרג בהם, כגון: פרה אדמה ושעיר המשתלח וכו'. ואשר קראו אותן האחרונים: שכליות, יקראו: מצוות, כפי מה שבארו החכמים.

ד. הנה התבאר לך מכל מהשאמרנו איזו מזה העברות יהיה מי שלא ישתוקק אליהן יותר חשוב מן המשתוקק אליהן וכובש יצרו מהן, ואיזו מהן יהיה הענין בהפך. - וזה חדוש נפלא בהעמיד שני המאמרים; ולשונם מורה על אמתת מהשבארנו.

4. תענית כה ע"ב - מעשה בר' אליעזר שירד לפני התיבה ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה ירד רבי עקיבא אחריו ואמר אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה אבינו מלכנו למענך רחם עלינו וירדו גשמים הוו מרנני רבנן יצתה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה אלא שזה מעביר על מדותיו וזה אינו מעביר על מדותיו

5. אגרות הראיה / כרך ב / תקנ"ה - ידע הדר"ג, ששני דברים עקריים ישנם שהם יחד בונים קדושת-ישראל וההתקשרות האלהית עמהם. הא' הוא **סגולה**, כלומר טבע הקדושה שבנשמת ישראל מירשת אבות, כאמור: **"לא בצדקתך וגו'"** "רק באבותיך חשק ד' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם", "והייתם לי סגולה מכל העמים"; והסגולה הוא כח קדוש פנימי מונח בטבע-הנפש ברצון ד', כמו טבע כל דבר מהמציאות, שאי-אפשר לו להשתנות כלל, "כי הוא אמר ויהי", "ויעמידם לעד לעולם". והב' הוא ענין-**בחירה**, זה תלוי במעשה הטוב ובתלמוד-תורה. החלק של הסגולה הוא הרבה, באין ערוך כלל, יותר גדול וקדוש מהחלק התלוי בבחירה אלא שברית כרותה היא, שהסגולה הפנימית לא תתגלה בזמן הזה כ"א לפי אותה המדה שהבחירה מסייעה את גילוייה, ע"כ הכל תלוי לפי רוב המעשה וקדושה האמונה ותלמוד-תורה.